

Armoede Indonesië groeit met Nederlandse wapens

Uit: Actieblad Ravage (www.antenna.nl/ravage)

Indonesië komt de laatste tijd steeds vaker positief in het nieuws. Zo hebben de opstandelingen in Atjeh de wapens neer gelegd. Groen licht voor de levering van vier kostbare Nederlandse korvetten, zou je denken. Campagne tegen Wapenhandel is en blijft tegen. Het conflict met Papua dreigt te escaleren en de armoede onder de Indonesische bevolking wordt er alleen maar groter door.

tekst Martin Broek

De verschrikkelijke Tsunami van bijna een jaar geleden had tenminste ook een positief effect. De 'Beweging voor een Vrij Atjeh' (GAM) en de Indonesische overheid heropenden de vredesbesprekingen en kwamen al snel tot een regeling. Op de uitvoering hiervan wordt toegezien door de Europese Unie en ASEAN. Een jaar eerder kozen de Indonesiërs uit drie presidentskandidaten de minst slechte.

Het lijkt erop alsof alles in Indonesië inmiddels pais en vree is. Dat acties tegen de levering van vier korvetten door Nederland daarmee zijn achterhaald, is een stelling die regelmatig wordt betrokken. Maar het conflict in Atjeh is niet de enige reden om tegen de levering te zijn. De rol van het Indonesische leger en de grote armoede en conflicten elders in de archipel spelen eveneens een rol.

Slechte naam

Het Indonesische leger heeft nog steeds een slechte naam. 'Indonesische regeringsmedewerkers blijven de mensenrechten schenden', meldt een mensenrechtenrapport van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de VS over 2004. De ernstigste schendingen vonden plaats in gebieden waar conflicten voor onafhankelijkheid plaatsvinden.

'Militairen en politie-agenten moorden, martelden, verkrachtten, sloegen ongegrond burgers en leden van de afscheidingsbewegingen en zetten deze willekeurig vast, vooral in Atjeh en in mindere mate Papoea', aldus het rapport. Gepensioneerde en actieve militairen, van wie bekend is dat ze serieuze mensenrechtenschendingen begingen, zitten nog op hun positie of zijn gepromoveerd naar hogere posten in de regering en het leger.

Het kan vrijwel niet duidelijker. Hier is sprake van een leger dat voor weinig terug deinst. Het aantal rapporten en verklaringen dat bovenstaande visie onderschrijft is groot. Het Oost-Timor en Indonesië Netwerk (ETAN) uit de Verenigde Staten stelde onlangs dat indien de regering Bush en haar bondgenoten in het Congres het bevorderen van democratie en mensenrechten in Indonesië serieus zouden

nemen, ze 'niet het Indonesische leger zouden bevoorraden, de minst democratische organisatie in dat land.'

Ook de Nederlandse overheid was begin 2004 nog klip en klaar: 'De aanpak van de fraude [in Indonesië] draagt helaas een halfslachtig karakter. Dat wordt veroorzaakt door de verstrengeling van (economische) belangen van de economische elite, de politiek en het leger', zo verwoordde minister van Ontwikkelingssamenwerking Van Ardenne het standpunt in de Tweede Kamer.

Positief

Het aandragen van misstanden in Indonesië is eenvoudig. Je kan putten uit een eindeloos lange reeks teksten van kranten, actiegroepen en onderzoeksinstituten. Deze benadering kan ook afgedaan worden als gemakkelijke kritiek van buitenlandse stuurlied die niet aan het roer staan van een grootschalige hervormingsoperatie. Een optimistische visie helpt daarbij beter dan een zwartgallige.

In maart 1999 koos de Nederlandse regering dan ook voor een positieve benadering en gaf toestemming voor de verkoop van militaire apparatuur aan Indonesië. Destijds werd ook al gesteld dat de situatie zowel op het gebied van mensenrechten als economie aan het verbeteren is. 'De ontwikkelingen inzake de kwestie Oost-Timor beschouwt de regering ook als een lichtpunt', aldus minister Van Aartsen in zijn motivering om destijds een wapenexportvergunning af te geven.

Nog geen vier maanden later moest de levering stopgezet worden, omdat de situatie op Oost-Timor volledig uit de hand liep en de Europese Unie als reactie daarop een wapenembargo afkondigde. Direct na het beëindigen van het EU-wapenembargo ging Nederland alsnog over tot levering van de wapens aan Indonesië.

Drie jaar later werd een deel hiervan ingezet bij een aanval op Atjeh. De door de regering geconstateerde vooruitgang, door naar de officiële politici te luisteren, zonder de werkelijke politieke situatie met zijn diffuse politieke constellatie in overweging te nemen, leidde tot deze dubbele miskleun.

Hoop

In 2004 koos Indonesië uit drie presidentskandidaten de beste om aan de problemen het hoofd te bieden: Susilo Bambang Yudhoyono. Deze president probeert met man en macht een aantal misstanden in het land de kop in te drukken. Het gaat daarbij om corruptie, de oncontroleerbaarheid van het leger op het gebied van eigen inkomsten en het opzetten van een vredesproces in Atjeh.

Met de keuze voor Yudhoyono is de status van Indonesië aan het veranderen. Mensenrechtenschendingen en bruut militair geweld gaan nog steeds door, maar er is hoop dat de situatie verbetert. Die hoop wordt omgezet in beleid, zowel binnen als buiten Indonesië. Yudhoyono moet gesteund worden, voor obstakels is geen plaats.

Het grootste obstakel vormt het leger dat gekoppeld moet worden aan de hervormingspolitiek van de regering. Dat Yudhoyono het leger moet lijmen en niet tegen zich in het harnas moet jagen, is nog wel te begrijpen. Een confrontatie-politiek zal zijn zaak niet helpen. Maar vanuit een buitenlandse positie is het allerm minst duidelijk waarom een moordend en verkrachtend leger, dat zijn grootste mensenrechtenschenders naar hogere posities promoveert, gesteund moet worden.

Zelfs de neo-conservatieven in de Verenigde Staten vragen zich af of deze politieke koers wel zo slim is. Overigens heeft de VS een strenger beleid ten aanzien van Indonesië dan Nederland. Ellen Bork van 'Project for the New Century' stelt dat het 'bewezen is dat internationale druk helpt en hervormers niet schaadt.'

De bekende mensenrechtenorganisatie 'Human Rights Watch' voegt daar aan toe: 'Omdat president Yudhoyono democratisch is verkozen leeft bij velen het misverstand dat de Indonesische krijgsmacht is hervormd. De militairen staan nog steeds boven de wet en zijn blijkbaar te sterk om door de rechterlijke macht getemd te worden.' Volgens de goed geïnformeerde mensenrechtenorganisatie Tapol groeit zelfs de macht van het leger.

Kosten defensie

Het leger zelf wil zijn centrale positie in Indonesië zien te handhaven en kan van veel kanten rekenen op steun of het uit blijven van kritiek. Dat de Indonesische regering omzichtig met dit leger moet omspringen, vertaalt zich in een sterke verhoging van de defensiebegroting en het geven van groen licht voor mega-wapenaankopen, zoals straaljagers, en marine-

schepen. Het gaat hier om transacties met waarden van honderden miljoenen.

Niet alle wensen van de krijgsmacht worden overigens gehonoreerd. De luchtmacht vroeg voor 2006 bijvoorbeeld 1,8 miljard euro, het parlement wilde echter maar 206 miljoen euro toezeggen. In 2005 krijgt het Indonesische leger 1,7 miljard euro. Dit is volgens de minister van Defensie slechts voldoende om de helft van de lopende kosten te dekken. Twee maanden later werd daar 140 miljoen aan toegevoegd. Inmiddels bedraagt de defensiebegroting bijna twee miljard euro. Voor 2006 wordt weer een stijging verwacht. Een belangrijke reden om de Indonesische defensiebegroting te verhogen, is het gegeven dat het leger een groot deel van zijn inkomsten uit eigen legale en illegale economische activiteiten haalt.

Dit maakt het zo moeilijk het leger onder controle te krijgen. Meer geld zou betekenen dat soldaten voldoende soldij kan worden uitbetaald en dat generaals en admiraals wapenaankopen kunnen doen, zonder daarvoor eigen fondsen aan te wenden. Het gevolg is een scherp stijgende defensiebegroting. Echter als dit geld wordt uitgegeven aan nieuwe wapens dan doen vooral wapenfabrikanten hun voordeel met de stijgende begroting en niet de Indonesische soldaten.

Armoede

Terwijl de militairen en regering redetwisten over de omvang van het militaire budget, leeft een groot deel van de Indonesische bevolking in armoede. Volgens de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) staat Indonesië niet op de lijst van de allerarmste landen, maar op een lijst met landen waar het gemiddelde inkomen boven de 612 euro per jaar ligt.

Dat is het gemiddelde inkomen van alle 200 miljoen Indonesiërs en zegt in feite maar weinig. De helft van de bevolking moet zien rond te komen van een kleine 600 euro per jaar, minder dan 50 euro per maand. Hierdoor leven 100 miljoen Indonesiërs onder de armoedegrens. Een groep ter grote van de gehele Nederlandse bevolking beschikt over minder dan 85 cent per dag. Een kwart van de kinderen onder de vijf jaar is ondervoed en de uitgaven voor gezondheidszorg en onderwijs dalen.

Militairen kunnen dan wel meer speeltjes willen, maar daarmee wordt de veiligheid van juist deze mensen niet vergroot. De onveiligheid van deze personen zit 'm in de strijd om het dagelijkse bestaan: voldoende rijst, olie, water en brandstof. Bovendien wordt steeds

opnieuw aangetoond dat ongelijke sociale verhoudingen een belangrijke oorzaak zijn voor het uitbreken van conflicten.

De wapens worden gekocht met het overheidsbudget waaruit ook de aflossing van de forse staatsschuld betaald moet worden. Zo blijft er weinig over voor voedselveiligheid, gezondheidszorg en scholing. De levering van Nederlandse korvetten is het duurste programma dat nu loopt. De order is qua financiële omvang (tussen de 700 en 800 miljoen euro) groter dan de Indonesische aanschaf van gevechtsvliegtuigen uit Rusland.

West-Papua

Volgens de *Asian Defence Journal* is de aanschaf van nieuwe wapens gericht op de wenselijkheid om de onrust in bepaalde regio's te onderdrukken. Bestrijding van opstandige burgers is geen zaak die zich beperkt tot Atjeh, ook in andere delen van Indonesië worden conflicten met krachtige hand onderdrukt. Het kan daarbij gaan om conflicten zoals in Papoea, de Molukken of Kalimantan.

In maart van dit jaar besloot de Indonesische regering 15.000 extra troepen naar Papoea te sturen. Daarmee komt het totaal op 45.000 tot 50.000 manschappen, bijna een kwart van de hele landmacht. Bovendien werd generaal-majoor Toisutta, leidinggevend bij de militaire acties in Atjeh in 2003 en 2004, benoemd als hoofd van de militaire operaties van het Trikora Militaire Commando in Papoea.

Onlangs brachten een bekende Indonesische NGO en een Australische onderzoeksinstelling een schrikbarend rapport uit over de genocide in West-Papua. Hierin wordt melding gemaakt van de betrokkenheid van het Indonesische leger of elementen daarvan bij de illegale houtkap, het leveren van beschermingsdiensten, de illegale wapenhandel, het trainen van anti-Papoea militieën en het orkestreren van aanvallen waarvan de schuld bij Papoease onafhankelijkheidsbewegingen wordt gelegd. De vrees is gerechtvaardigd dat Papoea de volgende regio zal zijn waar het conflict verder uit de hand gaat lopen.

Financiering

Bij twijfel niet doen zou ook voor de levering van marineschepen aan een risicogebied moeten gelden. Daarvan lijkt hier geen sprake. Het is niet allen de wapenindustrie die zijn beste beentje voorzet om de levering rond te krijgen. Ook admiraals en ministers hebben zich ingezet voor de verkoop van de oorlogsschepen.

Bovendien heeft de Nederlandse overheid besloten de levering financieel aantrekkelijk te maken. Alleen al voor de eerste twee (van in totaal vier korvetten) is een financieringsgarantie verstrekt van 500 miljoen euro door Atradius Dutch State Business. Bij deze exportpromotie zijn ook twee Nederlandse bankconcerns betrokken, de Rabo en ING bank (o.a. Postbank). Indonesië hoeft niet onmiddellijk te betalen, de rekening komt later wel. Atradius heeft al een claim op Indonesië van ruim 300 miljoen.

Wapenfabrikanten staan vaak los van de maatschappij, maar bedrijven als de Rabo en ING staan hier letterlijk en figuurlijk middenin. Hun maatschappelijke positie wordt onderstreept door zich te binden aan wat maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt genoemd. Convenanten worden ondertekend, gedragscodes aangenomen.

Dat is mooi, maar klinkt mooier dan het is. Bedrijven maken een belangenafweging. Daarbij moeten de doelstellingen uit de mensenrechten-paragrafen van convenanten soms wijken. Een manager public affairs van de Rabobank vertelde mij dat de bank niet over een nacht ijs was gegaan bij het financieren van de korvetten deal. Ze hadden namelijk informatie ingewonnen bij de Nederlandse overheid, zo vertelde hij zonder te stotteren...

De financiering van de korvetten door de banken die een zogenaamd ethisch beleid voeren, is Campagne tegen Wapenhandel een doorn in het oog. We zullen onze pijlen de komende tijd dan ook op hen richten. Daarvoor hebben we onder meer een kaartenactie gestart. Bestel meer kaarten bij Campagne tegen Wapenhandel of teken de petitie online. Je kunt ook stickers bestellen om op 1 euro en 50 euro-cent muntjes te plakken. Contact: tel 020 6164684 of website www.stopwapenhandel.org

